

**Dyrekcja Biblioteki Głównej
Politechniki Śląskiej
w/m**

V Warsztaty Biblioteki Cyfrowe
Konferencja Polskie Biblioteki Cyfrowe 2008
Sprawozdanie

W dniach 24-25.11.2008 w Poznaniu odbyły się V Warsztaty Biblioteki Cyfrowe oraz Konferencja Polskie Biblioteki Cyfrowe 2008.

Cz. 1: Warsztaty

Warsztaty "Biblioteki cyfrowe" są imprezą organizowaną regularnie przez Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe (twórcę oprogramowania dla bibliotek cyfrowych dLibra) oraz Poznańska Fundację Bibliotek Naukowych już od 2004 roku. Celem warsztatów jest popularyzacja bibliotek cyfrowych oraz stymulacja ich rozwoju w Polsce. Warsztaty są miejscem wymiany doświadczeń oraz integracji środowiska osób związanych z tą tematyką.

Tegoroczne warsztaty zawierały zarówno wprowadzenie w tematykę bibliotek cyfrowych, jak i praktyczne aspekty tworzenia i zarządzania nimi. Szczegółowo omówiono plany rozwoju oprogramowania dLibra. Nowym zagadnieniem było pokazanie, jakie możliwości daje biblioteka cyfrowa z perspektywy czytelników oraz jaki wpływ na biblioteki cyfrowe ma umieszczenie ich w środowisku sieciowym i umożliwienie automatycznej wymiany informacji pomiędzy nimi.

Biblioteki Cyfrowe w Polsce skupiają się w Federacji Bibliotek Cyfrowych (FBC). Jest to kolejny etap budowy sieci rozproszonych bibliotek cyfrowych i repozytoriów w Polsce. Nazwa serwisu **FBC** odzwierciedla jego charakter - serwis ten jest zbiorem zaawansowanych usług sieciowych opartych na zasobach cyfrowych dostępnych w polskich bibliotekach cyfrowych i repozytoriach uruchomionych w sieci **PIONIER**. Zasoby te współtworzone są przez wiele instytucji naukowych i publicznych, takich jak wyższe uczelnie, biblioteki, archiwa, muzea czy ośrodki badawcze. Funkcje serwisu **FBC** bazują na opisach (metadanych) publikacji cyfrowych dostępnych w bibliotekach cyfrowych i repozytoriach

współpracujących z **FBC**. Informacje te aktualizowane są obecnie w serwisie **FBC** raz na dobę - w nocy. Wymiana danych odbywa się poprzez otwarty protokół **OAI-PMH**.

Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe jest dla Polski koordynatorem projektu Europeana Local, należy również do rady zarządzającej projektu. Celem projektu jest zwiększenie możliwości wykorzystania treści cyfrowych przechowywanych przez instytucje regionalne i lokalne, a następnie udostępnienie tych treści poprzez Europejską Bibliotekę Cyfrową „Europeana” oraz pośrednio poprzez inne, podobne serwisy. EuropeanaLocal gwarantuje, że zasoby widoczne w Federacji Bibliotek Cyfrowych będą dostępne także w Europejskiej Bibliotece Cyfrowej "Europeana".

Ponieważ jednym z podstawowych założeń przyjętych przy rozwoju oprogramowania **dLibra** jest to, że powinno być ono tworzone w ścisłej współpracy z jego użytkownikami, na zakończenie warsztatów odbyło się spotkanie użytkowników dLibra, na którym **zaprezentowano i przedyskutowano plany rozwoju oprogramowania dLibra w perspektywie pierwszej połowy roku 2009.**

Warsztaty prowadzili członkowie Zespołu Bibliotek Cyfrowych PCSS: Tomasz Parkoła, Adam Dudczak oraz Marcin Werla.

Cz.2: Konferencja

Stan infrastruktury bibliotek cyfrowych w Polsce jest na tyle zaawansowany, a doświadczenie wielu instytucji rozwijających tę infrastrukturę na tyle duże, że dyskusja na temat zagadnień związanych z bibliotekami cyfrowymi przybrała w tym roku formułę konferencji, zatytułowanej „Polskie Biblioteki Cyfrowe”.

Organizacji konferencji podjęły się instytucje ściśle związane z obecnie największą i najstarszą regionalną biblioteką cyfrową w Polsce - Wielkopolską Biblioteką Cyfrową - Biblioteka Kórnicka PAN, Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych oraz Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe.

Aktualny stan infrastruktury polskich bibliotek cyfrowych funkcjonujących w sieci PIONIER przedstawił dr inż. Cezary Mazurek w referacie: Infrastruktura bibliotek cyfrowych w sieci PIONIER. Federacja Bibliotek Cyfrowych, zapewnia dostęp do zdigitalizowanych zasobów dziedzictwa kulturowego, dokumentów i druków regionalnych oraz materiałów edukacyjnych. Inicjatywa budowy regionalnych bibliotek cyfrowych w ramach programu PIONIER, rozpoczęta w 2002 roku utworzeniem Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej, doprowadziła do powstania w całym kraju niezwykle wartościowego zasobu naukowego oraz społecznego.

Dr Nikodem Bończa Tomaszewski z Narodowego Archiwum Cyfrowego przedstawił zagadnienia celowości tworzenia archiwów cyfrowych przez Archiwa Państwowe. Omówił także strategię informatyzacji Archiwów Państwowych, rozwój infrastruktury informatycznej i digitalizacyjnej w Archiwach Państwowych oraz wskazał na rolę Narodowego Archiwum Cyfrowego. Przedstawił rozwój systemów informatycznych w Archiwach Państwowych.

Rolą Biblioteki Narodowej jest m.in. gromadzenie i przechowywanie dokumentów elektronicznych, mających zarówno postać born-digital, jak i dokumentów digitalizowanych z zasobów Biblioteki. Aspekty tych prac przedstawiła Katarzyna Ślaska w referacie: Digitalizacja i archiwizacja dokumentów

elektronicznych w Bibliotece Narodowej. Plany Biblioteki Narodowej na najbliższe lata obejmują zbudowanie bezpiecznego repozytorium cyfrowego do przechowywania wszystkich typów dokumentów elektronicznych, które da nie tylko możliwość długookresowego przechowywania plików cyfrowych, lecz również ich udostępniania zarówno poprzez Internet, jak i na terenie biblioteki.

W dalszych referatach zaprezentowano cztery międzynarodowe projekty związane z biblioteką Cyfrowymi:

- Projekt DRIVER - europejska infrastruktura dla repozytoriów cyfrowych (dr Alek Tarkowski). Digital Repository Infrastructure Vision for European Research obejmuje stworzenie sieci repozytoriów, systemu zarządzania rozproszonymi repozytoriami, udostępnienie użytkownikom usług dodatkowych oraz promocję standardów.
- Projekt CACAO (Cross-language Access to Catalogues And On-line libraries) - wielojęzyczny dostęp do katalogów on-line i bibliotek cyfrowych - Jolanta Mazurek.
- Projekt ENRICH (European Networking Resources and Information concerning Cultural Heritage) - współpraca europejska wokół utworzenia wirtualnego środowiska badań i prezentacji historycznego dziedzictwa kulturowego - Grażyna Piotrowicz
- Projekt EuropeanLocal - europejski wymiar agregowania zasobów bibliotek cyfrowych - Marcin Werla

Referat Remigiusz Lisa: Tworzenie biblioteki cyfrowej w modelu klastrowym - doświadczenia Śląskiej Biblioteki Cyfrowej przedstawiał rozwiązania organizacyjne biblioteki cyfrowej tworzonej przez kilkadziesiąt instytucji regionu śląskiego. Śląska Biblioteka Cyfrowa jest jedną z wielu regionalnych bibliotek cyfrowych, ale jako jedyna działa w modelu, w którym instytucje publikujące powiązane są siecią zależności, o minimalnie sformalizowanym charakterze. Najważniejszymi aspektami współpracy są brak centralnej kontroli publikowania, system technicznego i merytorycznego wsparcia współdziałających instytucji i osób, otwartość na włączanie do zasobu publikacji niszowych, prywatnych, a także treści spoza obiegu wydawniczego.

Różne aspekty opisu dokumentów ikonograficznych w Bibliotece Cyfrowej Politechniki Warszawskiej na przykładzie kolekcji fotografii Henryka Poddębskiego (**autorzy: Jolanta B. Kucharska, Maria Miller, Malgorzata Wornbard**). **Autorki zwróciły uwagę na różnorodne podejście katalogujących dokumenty ikonograficzne nie tylko w Bibliotekach cyfrowych. Nadmienily, że wszystkie materiały prezentowane do tej pory w Bibliotece Cyfrowej BGPW opracowywane są wg ściśle określonych procedur, wypracowanych we współpracy z Narodowym Uniwersalnym Katalogiem Centralnym NUKAT. Podobny tryb należy zachować w przypadku dokumentów ikonograficznych, chociaż trudności stwarza tu brak opublikowanej normy oraz przepisów bibliograficznych opracowanych przez Centrum NUKAT. Opracowanie dokumentów ikonograficznych utrudnione jest również przez brak wymiany doświadczeń, ze względu na zbyt małą na razie ilość tego rodzaju zasobów w bibliotekach cyfrowych. Dodatkowy problem, specyficzny dla bibliotek cyfrowych, to inne oczekiwania użytkownika, który wchodząc bezpośrednio z Internetu nie korzysta na ogół z ustalonych słowników i nie są dla niego ważne przepisy katalogowania. Zadaniem bibliotekarzy jest obecnie intuicyjne odgadywanie zapytania użytkowników, żeby dostarczyć**

czytelnikowi, tego czego poszukuje. Potrzebne są badania nad sposobami i kryteriami wyszukiwań stosowanymi przez użytkownika.

Próby oceny zasobów Bibliotek Cyfrowych, podjęły się Elżbieta Skubała i Anna Kazan z Biblioteki Głównej Politechniki Łódzkiej, autorki referatu: Dobór publikacji w polityce zarządzania biblioteką cyfrową. Analiza wykorzystania zasobów bibliotek cyfrowych wspólnie przeszukiwanych w ramach FBC. Dokonały one analizy statystyk wykorzystania publikacji cyfrowych, co pozwala na ocenę uzyskiwanych danych statystycznych oraz możliwości ich porównywania i uogólniania. Należy pamiętać, że monitorowanie potrzeb czytelników jest stałym elementem działalności bibliotek, a w przypadku zasobu cyfrowego potrzeby są weryfikowane uwarunkowaniami prawnymi.

Założenia będące podstawą działania systemu pozwalającego na wyszukiwanie informacji zapisanej w wielu, często bardzo odmiennych, językach przedstawił Adama Dudczak w referacie: Systemy organizacji wiedzy i ich rola w integracji zasobów europejskich bibliotek cyfrowych. Omówił on wymagania funkcjonalne i założenia będące podstawą działania systemu pozwalającego na wyszukiwanie informacji zapisanej w wielu, często bardzo odmiennych, językach. Jednym z narzędzi pozwalających osiągnąć takie możliwości są systemy organizacji wiedzy (ang. Knowledge Organisation System). Autor przedstawił podstawowe zagadnienia związane z budową tego typu struktur i planami ich wykorzystania zarówno na poziomie europejskim, w usługach takich jak Europeana, jaki i przy agregowaniu zasobów na poziomie poszczególnych krajów, gdzie również występują problemy związane z wielojęzycznością i różnorodnością zbiorów. Tu przykładem może być Federacja Bibliotek Cyfrowych.

Z prelekcji: Od planowania do publikowania – co można zautomatyzować? - **Krzysztof Ober (PFBN) słuchacze dowiedzieli się jakie są** możliwości automatyzacji pracy redaktora biblioteki cyfrowej. Tworzenie publikacji dla potrzeb biblioteki cyfrowej jest procesem wieloetapowym. Podczas gdy realizacja pewnych etapów tego procesu wymaga dużego nakładu pracy redaktora, to inne etapy można spróbować zautomatyzować. Z pomocą przychodzą narzędzia programistyczne jak: wbudowane w system dLibra: dedykowane narzędzie do dodawania plików do publikacji planowanej (dostępne od wersji 4.0.10), czy oprogramowania zewnętrzne – np. Document Express Enterprise i wbudowany w niego mechanizm wsadowego przetwarzania plików (Workflow Manager).

Na możliwość integracji i wykorzystywanie metadanych w publikacjach DjVu w swoim referacie zwrócił uwagę Grzegorz Bednarek (z GB Soft) Publikacje elektroniczne w formacie DjVu często wyposażane są w ukrytą warstwę tekstową. Dzięki temu, czytelnik Biblioteki Cyfrowej może w prosty i szybki sposób odszukać interesujący go fragment. Dzięki dostępnemu na rynku oprogramowaniu, możliwym jest również zintegrowanie publikacji DjVu z opisującymi ją metadanymi oraz innymi informacjami opisowymi.

Wystąpienie sponsora: Bezpieczna infrastruktura IT może być wirtualna - Sun Blade 6000 i VMware - Michał Małka (DNS Polska), Piotr Harasimowicz (Vector Online Sp. z o.o.) miało podkreślić że Wirtualizacja to już nie tylko trend, a standard. Podczas prezentacji przedstawiono uniwersalne rozwiązanie serwerowe Sun Blade 6000, którego modularna budowa zapewnia rozwój na długie lata.

Zarówno Warsztaty jak i konferencja były okazją do spotkania się, dyskusji i wymiany wiedzy i nakreślenia planów w gronie „bibliotekarzy cyfrowych”.